

platione abstracta eorum, quae non sunt propria obiectis ceterarum scientiarum, quae circa determinatas naturas versantur, sed sunt iis sua universalitate communia; sive quatenus eadem omnibus generibus entium competant, sive quatenus, opposita cum sint, alterutrum ex iis cuique entium generi inesse debet. Ea porro sunt, quae in definitione recensuimus: quorum distincta notitia ex ipsa tractatione efflorescet.

Hinc si processus in scientiis tractandis secundum gradum abstractionis fieri deberet, scientia haec ultimo loco pertractanda foret. Verum quia 1° ut notiones abstractae, quae Ontologiae sunt propriae, habeantur, non est opus notitia distincta et scientifica omnium naturarum, idcirco licet ante alias scientias reales tractare Ontologiam. Quia vero 2° Ontologia suppeditat claram notitiam eorum principiorum, quorum usus in synthetica traditione (C. Th. XXVIII p. IV) aliarum scientiarum maxime est necessarius, ideo praestat Ontologiam praemittere aliis partibus Philosophiae realis.

Unum reliquum est quod lectorem moneamus. Ontologiam scilicet caveat ne eandem putet esse ac Ideologiam: quarum scientiarum confusionem debemus iis, qui Philosophiae restitutores appellati, corruptores eiusdem potiori iure dicerentur. Ideologia enim scrutatur modum, quo rerum ideae seu notiones oriuntur in nobis; Ontologia autem res ipsas, supremasque rerum rationes considerat: ea per reflexionem psychologicam (D. XVI) redit in subiectum cognoscens; haec reflexione ontologica utens sistit in rebus, praecisione facta a modo, quo eas apprehendit.

Arbitramur tempus terendum non esse in Ontologiae studio commendando: inexpertis enim adhuc vel opus non est persuasionem, si iam sunt animo parati; vel frustra persuasio adhibetur, si fidem sibi fieri ex rebus ipsis velint: vel nulla est possibilis persuasio, si sint fastidiosi.

CAPUT I.

De Ente eiusque proprietatibus.

I. Cum quaeritur quid sit *ens*, quaeri potest vel definitio nominis, vel definitio rei. Definitio autem rei duplex rursus quaeri potest, vel definitio essentialis, aut propria, aut analogica; vel definitio descriptiva (D. CLXXII). Iam vero definitio essentialis propria afferri nequit (D. CLXXV). Definitio quoque descriptiva (D. CLXXII) locum habere non potest, cum nihil sit quod enti competat, et aliis praeter ens sit commune; vel nulla sit proprietas entis, quae ipsum ens immediate non referat. Restat ergo definitio rei essentialis impropria sive analogica, qua quid sit ens declaretur, analysi eius instituta secundum eas rationes, vel eos modos qui in eius conceptu continentur. Declaratio quidem huiusmodi fieri non poterit nisi per terminos, qui ipsum ens referant: verum termini ita possunt componi, ut notio clarior existat. Hac porro definitione tradita, habebitur quoque definitio nominis, sive significabitur quid nomine entis intelligatur.

II. Iam vero ens perinde valet ac *id quod est*. Est autem proprie id quod existit; ens ergo est proprie idem ac existens, sive quod est extra nihilum. Verum quod existit, est aliqua res determinata, quae apta est existere: ens ergo duo dicit, nempe rem aliquam determinatam, et actuale exercitium eius realitatis: scilicet dicit *essentiam*, et *existentiam*. Essentia est id quo res est id quod est, seu quo in certo gradu vel ordine rerum constituitur, differens ab aliis: existentia est id quo res est extra nihilum. Ens igitur adaequate dicit *essentiam existentem*. Essentiam autem nomine *rei* significare possumus, res enim est aliquid *ratum*, fixum, quemadmodum essentia est aliquid determinatum. Quocirca cum dicitur: ens est id quod est, si ens adaequate sumitur, h. e. si supponitur ipsum exercitium actuale rea-

litatis, dicitur: ens est aliqua essentia, sive aliqua res, quae existit.

III. Verum plures res possunt non existere; atque menti semper licet rem quamvis concipere praecisione facta ab eius existentia. Quod dupliciter fieri potest: vel considerando rem, nulla ratione habita existentiae; vel considerando rem sub hac tantum ratione, quatenus nempe potest existere, h. e. prout est possibilis. In hac altera consideratione utrumque elementum spectatur, essentia et existentia; at existentia non in actu, sed potestate, h. e. consideratur essentia potens existere. Licet autem prior consideratio fieri possit, in qua non habetur ratio existentiae, sed solius essentiae; nihilominus quaevis res, si non est, potest esse. Cum autem haec abstractio fit, ea res vel essentia, quae concipitur, adhuc dicitur ens, quia potest existere, et est illa eadem res, quae existit, si quando existit. Tum vero conceptus, et nomen entis solam exprimit essentiam, sive id quod aptum est existere, sumitur proinde ens in significatione sua non adaequata, sed inadaequata.

IV. Cum vocabulum *ens* significat essentiam existentem, dicitur sumi in vi *participii*; cum significat essentiam solam, dicitur sumi in vi *nominis*. Proprium est enim participii significare actuale exercitium formae expressae a verbo: nomen vero per se ab ea significatione abstrahit.

V. Ens sive essentia, quae non existit, appellatur quidem eodem nomine quo ens existens, quia pro intellectu concipiente est illa eadem res quae existit, si quando existit: attamen non est iudicandum eam esse actu aliquid, cum sit reapse nihil. Differt proinde a se ipsa existente, non quidem secundum rationem essentiae, h. e. secundum id quod respondet conceptui essentiae; quia est eadem essentia quae possibilis est, et quae existit cum actu est; sed secundum statum, tum non existentiae, tum existentiae. Differt autem non differentia quae est inter duas res, quia est eadem essentia, ut diximus: neque differt differentia positiva, quae est inter terminos reales, sed negativa, quae est inter existens, et nihilum.

Ens ergo dicitur primo et proprie de eo quod existit; secundum vero et analogice de essentia non existente; quae actu nihil est: ideoque nequit eadem ratione dici ens ac dicitur existens.

VI. Licet conceptus obiectivus entis exprimat tum essentiam, tum existentiam, non est tamen conceptus compositus, sed simplex. Nam conceptus compositus est ille, qui potest resolvi in duo, quae seorsim concipi possunt: atqui tales non sunt essentia, et existentia. Existentia enim, quam dicit ens, non est nisi essentia aliqua extra nihilum, h. e. existens: vel existentia alicuius essentiae: nec aliter concipi potest existentia, ita ut vel in recto, vel in obliquo includat semper conceptum essentiae. Quod si cogitatur possibilitas essentiae, eo ipso cogitatur possibilitas alicuius rei ad existendum, nam possibilis essentia est id quod potest existere. Igitur conceptus essentiae existentis non resolvitur in duas notas seorsim cogitabiles, sed in rem, et modum eius, qui seorsim ab ea cogitari non potest. Est ergo conceptus simplex.

VII. Conceptus vero entis prout solam essentiam exprimit, non quidem hanc, aut illam determinatam, sed *indeterminate* essentiam; est simplicissimus. Ille est enim conceptus simplicissimus, qui est ultimus terminus abstractionis: donec enim conceptus est aliquo modo compositus, potest adhuc fieri abstractio unius elementi ab alio. Porro tale est ens, prout exprimit essentiam: factis enim abstractionibus super aliqua re individua, cum perventum est ad conceptum alicuius rei quae potest esse, nihil superest abstrahendum: conceptus porro rei quae potest esse, est conceptus essentiae, isque indeterminatus.

VIII. Enti opponitur *nihilum*. Quemadmodum vero ens duplici significatione accipitur, adaequata, et inadaequata, ita et nihilum; ordine tamen inverso. Est enim nihilum existentiae, et praeterea, quod magis est, nihilum essentiae. Nihilum existentiae opponitur enti, quatenus ens dicit existentiam, sive essentiam existentem: *nihilum* enim huiusmodi est *negatio seu defectus existentiae*; quare hoc

nihilo posito essentia nullo modo est actu, sive extra nihil, sed tantum potest existere. *Nihilum vero essentiae*, ipsius essentiae est negatio, eiusque possibilitatis: quae negatio non est nisi repugnantia eiusdem, h. e. illius quod tanquam essentia vel concipitur, vel dicitur, et tamen nulla essentia est; quia nihil est quod esse possit. Ita Deus finitus, creatura immensa, pantheismus, nihil sunt non tantum existentia, sed et essentia. Nihilum essentiae est nihilum adaequate: alterum, nempe existentiae, est minus adaequate. Quare quemadmodum *ens est id quod est* (II); ita *nihilum est id quod non est*; in qua definitione terminus *id* accipitur diminute (D. CV).

IX. Nihilum nequit determinare per se cognitionem intellectus, eo ipso quod non est: quod enim non est, agere non potest. Potest autem nihilum esse terminus cognitionis; cuius rei certissimum indicium est, quod de nihilo cogitamus, loquimur, et iudicamus. Nec perinde est nihil cogitare, h. e. non exercere intellectum, ac cogitare nihilum. Conceptus nihili ex duobus elementis coalescit, nempe ex conceptu entis, et negatione superaddita: quae opus non est ut sit actus iudicii; sed et simplici apprehensione constare potest, qua scilicet apprehendimus remotionem entis. Quocirca nihilum non per se, ratione sui, sed per aliud ratione entis, cui negatio additur, concipi potest. In conceptu autem nihili distingui debet tum conceptus ipsius nihili sub hac ratione formali, prout est nihil: tum conceptus rei quae nihil est. Porro quod spectat ad conceptum rei, quae sit nihil tantum secundum existentiam, res quae est nihil, potest per se et directe concipi; quemadmodum concipimus possibilita; neque enim opus est ut obiectum intellectus existat. Rem autem, quae est nihil secundum essentiam, eatenus concipere possumus, quatenus concipere licet terminos, qui iuxta ponuntur, ex quibus quis imaginatur, aut verbis dicit ipsam essentiam coalescere. Quia vero essentia ea nihil est, nihil exhibere reapse potest intellectui, quod concipiatur; ideoque ipsa concipi non potest. Ceterum si terminorum repugnantia non sit evidens, potest quidem mens eorum synthesim concipere, sicut et affirmare:

nihilominus in hac quoque hypothesi id, quod concipit mens, non est proprie id quod repugnat; sed aliquid aliud, quod eius loco substitutum est.

X. Nihilum vel concipitur *totale*, vel *partiale*. Totale est negatio cuiuscumque rei: hoc qui affirmaret, falsum affirmaret, et absurdum. Partiale est negatio alicuius rei. Nihilum, quod est negatio alicuius rei existentis, esse potest suo modo a parte rei, extra intellectum scilicet; est nimirum obiectivum: plures enim res possibles non existunt. Quare ipsum affirmare licet: et si sit negatio alicuius rei in aliquo subiecto, de eodem praedicari potest.

XI. Illud tandem est advertendum, quod cum mens concipit nihilum, concipit illud quidem ad modum entis: quia si concipitur, obiectum est intellectus; obiectum autem intellectus vel ens est, vel ad modum entis. Non tamen concipitur tanquam ens; sed concipitur nihil: quia concipitur cum negatione. Obiectum scilicet intellectus in hac conceptione est *non ens, nihil*: sed modus quo apprehenditur, ille est, quo et ens apprehenditur.

XII. Iam vero obiectum Ontologiae est *ens* prout est *essentia*. Ontologia enim speculatur essentias rerum praescindens ab earum actuali existentia: ita ut cum ipsam existentiam considerat, eam spectet non prout est in facto posita; sed prout ipsa est aliquid, sive actu sit, sive secus. Essentiae proinde existentium sunt Ontologiae obiectum, sicut et eae, quae sunt tantum possibles: at illae priores non sunt obiectum Ontologiae quatenus existunt, nec istae aliae reduplicative ut sunt possibles, licet et speciatim status possibilitatis in Ontologia consideretur (quam tamen considerationem nos ad Theologiam reiciemus); sed omnes per se considerantur quatenus essentiae quaedam sunt. Non ergo Ontologia spatiatur in vacuo et inani: sed obiectum eius realissimum est; licet illud non consideret prout est in facto positum, sed essentiam eius tantum speculetur.

THESIS I^a

I Conceptus obiectivus entis, prout essentiam exprimit, universalissimus est: II contrahiturque in inferioribus non per modum compositionis, sed per modum distinctioris conceptus eiusdem realitatis: III quare non univocus est, sed analogus.

DEMONSTRATIO I. PARTIS. Conceptus obiectivus entis est conceptus abstractus, sed illius rei, quae in obiectis est, et apprehenditur, quare dicitur obiectivus. Conceptus autem obiectivus entis, de quo loquimur, ille est qui essentiam exprimit, h. e. rem aliquam, sive id quod existere potest. Iam vero conceptus obiectivus entis est universalissimus, si id, quod concipitur, insit omnibus per identitatem; nullaque proinde sit res quae ab eius extensione sit exclusa. Id autem ut verum sit, hoc alterum requiritur, ut scilicet quod omnibus inesse dicitur, sit unum idemque; secus desinet universalitas. Atqui 1° quod eo conceptu obiectivo exprimitur, omnibus prorsus inest per identitatem; quidquid enim est, aut esse potest, est res aliqua, est essentia quaedam, est id quod existere potest. Tum 2° illud est in omnibus idem; ad hoc enim sufficit quod omnibus vere insit id quod respondet huic conceptui entis, conceptui essentiae, rei, eius quod esse potest, quocumque tandem modo insit: atqui ita est reapse; ergo.

DEMONSTRATIO II. PARTIS. Sequitur ex praecedente. Tunc enim ratio aliqua universalis dicitur contrahi ab aliquo determinante *per modum compositionis*, cum contrahens sive determinans habet rationem *differentiae*; cuius haec est ratio, ut secundum suam rationem formalem non constituatur intrinsece per ipsam rationem contrahendam: quemadmodum ex. gr. se habet rationalitas ad animalitatem. Aliis verbis: tunc contrahitur conceptus aliquis universalis per modum compositionis in inferioribus, cum quod inferius est, respondet conceptui distinguenti duas notas, alteram referentem conceptum illum universalem, alteram respondentem conce-

ptui a priore formaliter differenti. Dicitur *per modum compositionis* contrahi, quia non est realis compositio; sed concipitur, propter eas diversas formalitates eiusdem subiecti, quae a ratione distinguuntur, et simul unitae concipiuntur. Atqui nihil est quod tamquam differentia se habere possit ad ens: si enim aliquid est, ens est; nullum proinde est ex inferioribus entis, quod respondere possit conceptui distinguenti duas notas, quarum altera sit aliquid aliud formaliter ab ente: ergo nequit ens contrahi in inferioribus suis per modum compositionis.

Quamvis vero nihil sit in inferioribus entis praeter ens; tamen ens in iisdem diverso modo, sive diversa ratione est: alia est enim ratio entis infiniti et finiti, simplicis et compositi, materiae et spiritus, ac ita porro. His autem modis determinatur et circumscribitur conceptus entis in suis singularibus inferioribus. Qui quidem modi reales sunt, et sunt ipsum ens, cui insunt, saltem ex ea parte qua sunt positivi; quid enim est, ex. gr. infinitum, materia, spiritus, nisi ens? nec potes haec concipere sine ente. Distinguuntur tamen hi modi per rationem ab ente confuse concepto: quia potest concipi ens, quin concipiantur illi modi, licet non vicissim. Ens ergo h. e. conceptus universalis entis, qui est conceptus confusus, contrahitur in suis inferioribus per modos eius. Ita autem contrahitur, ut in inferioribus nulla sit nota praeter ens; sed sit tantum ens determinato modo existens, qui modus quidquid est, iam sub ente continetur; ideoque iam ab ea ratione universalissima entis comprehenditur, sed confuse. Idcirco discrimen inter ens universalissime sumptum, et inferiora eius, illud est quod intercedit inter conceptum confusum, et distinctum eiusdem rei, quo conceptu distincto non aliqua nova nota exprimitur, quae non contineretur in conceptu confuso, sed illud idem quod in eo continetur, at clarius et distinctius; nempe ens, et modus eius.

Corollarium. Ergo ens non est proprie genus, sed est transcendens. Genus enim contrahitur in inferioribus *per modum compositionis*. Cum autem omnia genera ens complectatur, transcendens est.

DEMONSTRATIO III. PARTIS. Sequitur ex demonstratis. Ut enim conceptus aliquis universalis sit univocus, oportet ut non solum forma, quam exprimit, sit communis inferioribus suis; sed etiam quod eodem modo, sive eadem ratione ab iisdem participetur: necesse est scilicet ut sit universalis quatenus est conceptus distinctus. Id autem contingit, cum forma, quae inferioribus inest, licet identica realiter ipsis, tamen secundum id omne quod ad ipsam, prout talis forma est, spectat intrinsece, respondet uni non immutato conceptui distincto, quemadmodum vis sensitiva in homine et in bruto. Iam vero non ita se habet forma expressa per conceptum entis. Ens enim alio et alio modo, sive alia ratione est in inferioribus suis, in infinito et finito, in materia, et spiritu etc. hi autem modi sunt intrinseci enti; et cum positivi sunt, non aliud sunt praeter ens illud, cuius sunt modi, ac ne dum materialiter, sed formaliter h. e. sub ipsa ratione entis, quae competit illi, cuius sunt modi. Quocirca non unus est conceptus distinctus, cui respondeant omnia entia: sed alius est conceptus entis infiniti, alius finiti, alius entis materiae, alius entis spiritus, alius entis sentientis, alius entis intelligentis. Itaque conceptus entis confuse quidem acceptus est universalissimus, ideoque idem quoad omnia: non est tamen univocus, quia exprimit formam, quae non eadem intrinseca ratione est in omnibus; ideoque non est unus conceptus distinctus, qui inferioribus suis respondeat.

Dices: cum quaeritur an conceptus entis sit univocus, vel quaeritur de conceptu confuso, vel de conceptu distincto: iam vero non quaeritur de conceptu distincto; hic enim non est omnibus communis, sicut est conceptus entis: ergo quaeritur de conceptu confuso: ipse igitur solus spectatur; atqui ipse est eodem modo communis omnibus; ergo conceptus entis omnibus communis est univoce communis.

Resp. *Dist. M.* Vel quaeritur de conceptu confuso, vel distincto tantum, *neg.* vel quaeritur de conceptu confuso, vel distincto, vel de confuso prout modo aliquo distincto determinatur, *conc.* Cum enim univocus sit ille conceptus, qui exprimit formam pluribus communem eodem modo, quando

quaeritur an aliquis conceptus sit univocus, non solum forma, sed modus eius, quo in singulis inest, considerandus est.

Contrad. m. Conceptus confusus est eodem modo communis spectato modo quo forma, quam exprimit, reperitur in pluribus, *neg.* spectata tantum forma, *conc.*

Porro conceptus universalis vel est univocus, vel analogus; aequivocatio enim proprie non nisi terminis accidere potest. Conceptus ergo entis analogus est. Et sane analogus est ille conceptus, qui eandem formam exprimit non eadem ratione in inferioribus participatam (D. LII). Et re quidem vera conceptus entis analogus est 1° analogia attributionis, eaque intrinseca (D. LIV). Sane si omnia entia distinguas in finita et infinitum, ratio entis inest quidem utrique termino, sed diversa ratione, atque ita ut plenissime insit infinito, diminute finito; atque infinito per se insit, finito autem propter aliud, h. e. propter ipsum infinitum. Habetur ergo convenientia plurium in eadem forma, intrinsece quidem omnibus inhaerente, sed diverso modo participata, in uno plenissime, in altero imperfecte, et cum necessaria habitudine huius ad illud, quod proinde principaliter formam possidet, et est analogum princeps.

Quemadmodum de ente infinito et finito inter se comparatis ratiocinati sumus; ita disseri solet de substantia et accidente inter se comparatis, ratione habita propriae utriusque essentiae.

2° Si omnia genera entium inter se conferantur, liquet conceptum entis analogum quoque esse *analogia inaequalitatis tantum* (D. LIII). Compara enim ex. gr. materiam et spiritum; conceptus entis quoad haec non est univocus; ratio enim materiae, et ratio spiritus (quae non sunt differentiae entis) sunt diversae rationes ipsius entis. Est ergo in illis forma entis diversa ratione; ideoque conceptus entis quoad haec inferiora analogus est. Exsistit autem haec analogia citra habitudinem alterius ad alterum; atque citra habitudinem ad aliquod tertium, puta ad Deum; ita ut in hypothesi quoque quod sola entia finita existerent spiritus et materia, eadem analogia entis haberetur. Est ergo ea

analogia, quam diximus *inaequalitatis tantum*. Porro quod de his duobus generibus entium statuimus, de ceteris quoque affirmari potest.

THESIS II^a

*I Omnis res suam habet essentiam, quam amittere nequit:
II eaque in pluribus naturalibus rebus est nobis comperta satis.
III Proprium est autem essentiae rerum quarumcumque, ut sit certo quodam modo immutabilis, indivisibilis, necessaria, et aeterna.*

DEMONSTRATIO I. PARTIS. Per essentiam habet formaliter res ut sit talis, h. e. in aliquo gradu vel ordine entium constituta, et differat ab omnibus aliis. Coalescit ergo conceptus essentiae ex iis notis, quibus manentibus conceptus rei proprius adhuc constat; quibus sublatis constare amplius non potest. Cum autem praeter notas has essentielles sint in rebus aliae, quibus non consideratis conceptus quidem rei adhuc manet, quae tamen ab essentia necessario postulatur, et ab ea veluti fluere concipiuntur (propter quam rationem dici possunt essentielles et ipsae) essentia dicitur quoque principium eorum omnium, quae rei necessario insunt. Dicitur etiam *natura*, quatenus essentia est principium intrinsecum activitatis et motus.

Distinguenda est etiam notio essentiae physicae, et metaphysicae; ea dicitur, cum essentialia eius constitutiva considerantur ut sunt a parte rei (D. CLXVII); metaphysica cum logice spectantur eius elementa tum determinabile, tum determinans, ex quibus notio eius distincta efflorescit.

Iam vero omnis res suam habet essentiam; quia omnis res est id quod est, in aliquo gradu vel ordine rerum constituta.

Quocirca ens, prout essentiam significat, est necessarium praedicatum, et essenziale omnis rei. Hanc autem essentiam res amittere nequit; nam illud amitti dicitur, quod ab aliquo subiecto recedit, ipso subiecto manente; atqui

nequit essentia rei ab ipsa re recedere, ipsa re manente; quia contradictionem implicat. Cum enim res sua essentia constituatur; si essentia desinit, hoc ipso res non manet; et si res manet, hoc ipso essentia non desinit.

DEMONSTRATIO II. PARTIS. Duplex distinguendus est ordo essentialium, artificialium nimirum, et naturalium. Artificialia eae sunt, quarum constitutio ab ipso intellectu humano pendet, qui synthesim elementorum earum determinat. Naturales sunt, quarum constitutio est independens ab humano intellectu. Porro primas perfecte sive complete ab eo cognosci, qui easdem constituit, manifestum est. Nequit enim intellectus ea ignorare, quae ipse sciens determinavit. Cum autem par sit vis intellectus etiam in aliis, eas ab omnibus cognosci posse dicendum est.

Quoad naturales vero cognitio intellectus nostri est plus minus imperfecta. Sane earum cognitio duplex concipi potest, intuitiva, vel discursiva. Intuitiva dicitur ea, quae determinatur ab ipso obiecto ut in se est. Discursiva est illa, quae in mente gignitur ope discursus, sive ratioeini ex iis, quae primum mens percepit, et informatur animo coniunctis pluribus ideis tum indeterminatis entis, essentiae et huiusmodi, tum determinatis qualitatibus, aut effectuum, qui se manifestant. Prima proinde cognitio essentiae est immediata, qua essentia per se ipsam cognoscitur; altera est mediata, qua essentia cognoscitur per suas extrinsecas manifestationes. Iam vero intellectus noster essentias rerum naturalium non intuitive, sed discursive cognoscit: non enim in seipsis eas videmus, sed in suis realibus manifestationibus, sive phaenomenis. Sane per experientiam, sive sensus intimi, sive sensuum externorum, aut qualitates, aut effectus rerum cognoscimus; cognoscimus scilicet ea, quae immediate nos afficiunt: ex iis vero arguendo colligimus principium intrinsecum et proportionatum earundem. Item ex diversis qualitatibus, vel effectibus ad diversa principia intrinseca proportionata cogitanda assurgimus: hoc autem principium est ipsa essentia. Ipsas vero qualitates et effectus immediate attingimus quoad eorum primam notionem con-

fusam, quam per sensus externos, vel per sensum intimum assequimur: notio vero eorum distincta, cum et ipsa sint quaedam essentiae, tum analysi phaenomenorum, tum ratiocinio obtinetur.

Itaque essentiam aliquam determinate concipimus, adhibentes primum conceptum aliquem indeterminatum entis, aut essentiae, aut naturae, aut subiecti et huiusmodi; eique superaddentes eas vires, et eas proprietates, quas ex phaenomenis collegimus; et ita efformamus conceptum naturae talis, sive essentiae talis. Huiusmodi autem conceptus est obiectivus; quia elementa omnia, obiectiva sunt, eorumque nexus in iisdem elementis apparet. Negari ergo universim nequit essentias rerum naturalium cognosci a nobis. Et sane de illis disputamus, illasque ab invicem discernimus; quod quidem sine eorum cognitione fieri nequit.

Hic vero cognoscendi modus est imperfectus. Et primum *ratione extensionis*, tum quia non omnium rerum qualitates, vel effectus cognoscimus, aut non omnium tot, vel ita cognoscimus qualitates, aut effectus, ut earum intrinsecum principium discernere valeamus; tum quia non semper, etsi aliquarum rerum qualitates aut effectus sufficienter cognoscamus, certi esse possumus quod nihil ex illis non lateat. Secundo *ratione intensitatis*; quia cum cognitio non sit intuitiva, essentias minus cognoscimus quam sint in se cognoscibiles.

Dices: nonne essentiae rerum sunt obiectum immediatum intellectus, in quod nempe intellectus immediate fertur, praecisis notis individuantibus? Respondeo affirmative: sed huiusmodi obiectum non sunt essentiae intuitive visae, sed apprehensae sub conceptibus indeterminatis entis, et similibus, qui deinceps complentur additis conceptibus determinantibus.

DEMONSTRATIO III. PARTIS. Mutabilitas possibilis duplex est: prima impropria, qua res a non esse ad esse, vel ab esse ad non esse transit: altera propria, cum res manens fit secundum certum modum alia ac erat prius: ut cum ex. gr. animus ignorans fit sciens, voluntas mala fit bona, cor-

pus frigidum fit calidum. Alia mutabilitas, quam tamen possibilem negamus, foret, si essentia manens ipsa fieret alia essentia. Porro priorem mutabilitatem essentiis competere certum est, fiunt enim, et desinere possunt. Altera quoque competit; sunt enim capaces diversarum qualitatum, aut modorum. Tertia vero nulli essentiae reali convenire potest, ut scilicet aliqua essentia manens fiat essentia alia. Nam si essentia ita mutaretur, tunc res esset, et simul non esset id quod est, quaevis enim essentia differt ab alia, ideoque eam a se excludit: quocirca si ex. gr. planta mutaretur in animal, esset simul planta ex hypothesi, et non esset, quia esset animal. Hac ergo ratione essentia omnis est immutabilis.

Divisibilitas pariter duplex concipi potest: prima, quatenus essentia physica composita in suas partes resolvatur: hanc possibilem esse nemo non videt. Secunda, quatenus essentia eadem minui, vel augeri possit notis ad essentiam spectantibus. Haec autem divisibilitas essentiis ne dum abstractis, sed realibus repugnat: cum enim essentia quaevis ex certis notis coalescat, additis aliquibus, vel detractis iam non eadem essentia manet, sed alia habetur. Licebit ergo realiter pluribus essentiis coniunctis vel divisis novas constituere essentias: sed unaquaeque essentia suis iisdem semper constabit notis. Hinc dicitur essentia consistere *in indivisibili*.

Essentiae necessitas tripliciter accipi potest: 1^a necessitas existendi, 2^a necessitas ut iis constet notis, et non aliis, 3^a necessitas possibilitatis. Prima solius essentiae increatae est propria: aliae duae omnibus essentiis competunt. Et quidem altera competit ratione immutabilitatis, et indivisibilitatis; tertia, quia essentia quaevis est id quod potest esse. Hac vero duplici necessitate ipsae quoque essentiae reales gaudent.

Tandem aeternitas duplex est, positiva, vel negativa. Positiva est vel realis, vel idealis. Realis est existentia tota simul sine initio et sine fine: idealis est esse cognitum ab aeterno. Negativa est indifferentia ad existendum in qua-